

מראי מקומות- קידושין ח'

דעת, ומשמע דצריך דעתו, ולא מהני בע"כ, ונשאר בצ"ע. וע"ש שהאריך להוכיח שיש ב' חלקים לפדיון הבן, פרעון חוב מהאב, וגם מעשה פדיון, וזה נעשה ע"י הכהן, וא"כ מסתבר דצריך דעת הכהן. וא"כ, שפיר י"ל דאם לא סמך דעתו אינו מכוון לעשות פדיון.

(ג) **כי הא דר' כהנא שקיל סודרא- ע' בתוס'** שהביא ב' דעות אם ר' כהנא עצמו הי' כהן או אם אשתו היתה כהנת, ומ"מ הי' יכול ליטול הפדיון הבן בשבילה. וכ' רעק"א דזה תלוי באמוראים אם אמרי' כהן ואפי' כהנת (וע"ש שהביא מה שתמה הפנ"י על תוס' דהא רק במתנות שחי' התורה כן אמרי' אפי' כהנת, וכ' רעק"א דלפי עולא דסברא הוא דכהן אפי' כהנת, א"כ י"ל כן בכל מתנות). ובביאור הא דנותנים מתנות לבעל כהנת, כ' בשו"ת רעק"א (ר"ג) ד"כיון דאחרים נותנים בשביל אשתו אף שהוא אינו כהן, וע"כ הטעם דודאי ניחא לה והיא נתנם לו", וע"ש שדן לפ"ז למה הוא פטור מליתן מתנות כהונה. וע"ע במנחת חינוך (תק"ו, ז') שכ' בשם הפמ"ג שכ' בשם האחרונים דאם האשה גילתה דעתה שאינה רוצה שיתנו לבעלה, לא יצא אם נתן לבעל, והוא לכאור' על דרך רעק"א.

(ד) **לדידי שוה לי- כ' הר"ן (ד. בדפיו) להסתפק** באם אשה יכולה לומר על פחות מש"פ, "לדידי שוה לי פרוטה", או דלמא דוקא מה שיש עליו כבר תורת כסף יכול לומר כן. וע' בקהלות יעקב (ב') דביאר דברי הר"ן ע"פ מש"כ הר"ן לקמן, דמה דחיישינן שמא ש"פ במדי, אף דאין להקדש אלא מקומו ושעתו, היינו משום דיכולה לומר לדידי שוה לי. והק' הקה"י, ממ"נ, אם לדידי שוה לי מהני, למה צריך שיהא ש"פ במדי, ואם לא מהני, מה מהני הא דש"פ במדי. וביאר שיש ב' חסרונות בדבר שהוא פחות מש"פ, א', דמה שהוא פחות מש"פ אין בו תורת ממון כלל, ב', שחסר בשיעור, וכמו דב"ש צריך דינר, ב"ה צריך ש"פ [דהיינו, דמלבד הדין צריך להיות שוה פרוטה כדי שיהי' לה דין ממון, יש ג"כ שיעור פרוטה, ויש לע' בזה].

(א) **אימא מדמקרבא הנאתיהו גמר ומקני נפשי', קמ"ל- הק' האבנ"מ (ל"א, כ"ד),** הא בשום מקום אחר לא מצינו דצריך למעט פחות מש"פ, ומ"ש הכא. ותי' דכיון דמיירי בע"ע הנמכר לגוי, ואצל עכו"ם גם פחות מש"פ כסף הוא, א"כ ה"א דלגבי גרעון כסף תסגי בפחות מש"פ, קמ"ל. [וק', הרי לפ"ז אי"צ להסברא דמקרבא הנאתיהו לבאר ה"א, אלא משום דמיירי בעבד הנמכר לגוי ולכאור' הי' שייך לתרץ ק"י האבנ"מ דמכאן למדים לכל קנין כסף. ועוד צע"ק, האם בהה"א של הגמ' הי' הקנין ע"י הנאה, דהיינו דאולי נחשב להנאת ש"פ, וקונה מדין קנין כסף, וע"ז קמ"ל דאינו, או דלמא הה"א הי' דקונה מדין גמירת דעת, אפי' בלא קנין כסף (ע' מש"כ בשם הקר"ש על דרך זה לעיל דף ז'), וקמ"ל או דצריך קנין כסף דוקא, או דאין כגון גמירת דעת כ"כ להועיל בלא קנין כסף].

(ב) **מנא אמינא לה, דתניא עגל זה- כ' תוס' דראי'** זו ללישנא קמא הוא. ופי' התוס' הרא"ש, דאי ללישנא בתרא, מנ"ל דבעינן מידי דקיין, דלמא שאני הכא דצריך שומא ולא סמכא דעתיה. אולם ע' בחזון איש (אה"ע קמ"ח, לסוגיין) שכ' להגיה בתוס' דראי' זו ללישנא בתרא, דהא אין שייך להביא ראי' לל"ק, דהא הסברא דל"ק הוא משום סמיכות דעת, ואין שייך סמיכות דעת בפדה"ב, דהא אין כאן קנין אלא דין נתינה לכהן, והוי כמש"כ תוס' (ז:): דהיכא דאמר כל דהו ושמין הדבר אחר הקידושין והי' ש"פ מהני, משום דאין זה ענין של סמיכות דעת, אלא רק תלוי בשיעור התורה, וכיון דלמעשה הוי כשיעור הזה, שפיר מהני. ובאמת יש לעי', לפי הדעות דגרסי בתוס' ל"ק, מה שייך סמיכות דעת בפדה"ב. וכ' העצמות יוסף "דכיון שהכהן הוא אדון בכור זה, אם אין לו ידיעה בשיווי הדמים, אין בנו פדוי, וצריך דעת כמו שצריכה האשה לידע שיעור קידושיה". ואף דלעיל נקט הגמ' סברא זו רק לענין אשה, דאינה בקיאה ולא סמכה דעתה, וכאן הרי מיירי באיש, כ' דהיינו משום דהתם מיירי בשיראי, דרוב בנ"א יודעים השוויות, ורק משום שאשה היא אמרי' דלא ידעה, משא"כ כאן בעגל וטלית, אין שוויתן ידוע לכל אינשי. וע' בחי' ר' שמעון (ט"ז) שכ' דתי' זה רחוק מאד. ועוד הביא מהקצות (רמ"ג, ד') שהק' על שי' הפר"ח דס"ל דמהני נתינה בע"כ של הכהן במתנות כהונה, והק' עליו הקצות מתוס' כאן, דמבואר דצריך הכהן לסמוך

(ז) דינר רע הר"ז מקודשת ויחליף- ותמה הקה"י (י"ז) ממ"נ, אם הא דאינו יוצא אלא ע"י הדחק מבטל שם דינר ממנו, א"כ מה מועיל מה שהחליף אחר זמן, הרי זהו כדינר של נחושת דקיי"ל דאינה מקודשת, ואם כיון שיוצא ע"י הדחק יש בה שם דינר, ונחשוב דנתן לה מנה שלם, א"כ למה צריך להחליף. והביא מהריטב"א דכ' דאע"ג דמנה חשיב, מ"מ כיון דלא נפיק אלא ע"י הדחק "אין לה לקבלו הימנו, כשם שאין למוכר או למלוה לקבלו". וביאר הקה"י דכיון דסכ"ס יש עלי' שם מנה, א"כ שפיר הוי מעשה קידושין, אלא דמ"מ יש לה עליו תביעת ממון, והוי כמו מום שיש על המעות, ואף דבדרך כלל היכא שיש מום בדבר המקח הר"ז מקח טעות ובטל מקח, שאני הכא, דכיון דכל המום הוא מה שאינו יוצא אלא ע"י הדחק, אם נחית המקדש להחליפו לה, א"כ נמצא דשוב לא הי' הדינר יוצא רק ע"י הדחק, שהרי המקדש החליפו בדינר טוב, ונמצא דיצא שלא ע"י הדחק, ובטל המום. וע"ש מש"כ שם בשם הר"ן בדבר זה.

(ח) דיהבי' ניהלי' בליליא- ע' ברעק"א שהביא מה שכ' השו"ת רא"ם לפסול נתינת גט בלילה, וכ' להסתפק גם בקידושין, והק' הגט פשוט עליו מסוגיין. וכ' רעק"א די"ל דסוגיין אתי אליבא דמ"ד דגם חליצה כשר בלילה, דנחשב כגמר דין, וא"כ ה"ה גט וקידושין, אבל לדינא אולי שפיר יש להסתפק. והביא מהשער המלך דתי' קו' הג"פ דלא נסתפק הרא"ם אלא בקידושי שטר, אבל כ' רעק"א דלפי דבריו איצ"ל כן.

(ט) מנה אין כאן משכון אין כאן- פרש"י, דכיון דמנה אין כאן, הלכך משכון אינו שוה כלום, שאין המשכון מתנה. וע' ברא"ש (י) שהביא ב' מהלכים בביאור הסוגיא, י"מ דס"ל דהחסרון הוא דוקא בקנין אשה ועבדים, דצריכין דוקא קנין כסף, ואין כאן כסף, שהרי לא נתנו לו זכות בגוף חפץ של המשכון, וההלואה עצמה אינה בעין שיכול לקדשה בו. אבל היכא דנותן אדם מתנה לחבירו, ונותן לו משכון בשביל המתנה, אז שפיר קונה המקבל שעבוד על המתנה (וע' ברמב"ן שפי' כן). והרא"ש עצמו חולק, וס"ל דאין חילוק

וע"כ פי' הקה"י, דבאמת לקמן נקט הר"ן כהצד דלדידי שוה לי לא מהני בקידושין, אבל זהו רק משום דלית בי' תורת ממון. וא"כ, ס"ל להר"ן דהיכא דש"פ במדי, שפיר אית בי' תורת ממון, וכל החסרון הוא רק מחמת השיעור, וזה שפיר שייך להשוותה לשיעור ע"י לדידי שוה לי.

(ה) אלא כגון ר' כהנא דגברא רבה הוא ומבעי לי' סודרא ארישי- ע' בהגהות הגר"א שהביא גירסת הבה"ג והרמב"ם דגברא רבה הוא וידע למחולי, דהיינו דבעצם יש כאן אונאה, וא"כ צריך גברא רבה דיוודע למוחלו. ולפי גירסתנו, עדיין יש לשאול, למה אין כאן אונאה. וכ' הריטב"א "ושמע' מהם שהמוכר חפץ לחבירו בשיתא ובשוק לא שוי אלא ה', אי להאי לוקח שוי ו', אין בו משום אונאה, דבתר דידי' אזלי', כי היכי דחשבי' לי' הכא דשוי ה' סלעים".

(ו) וא"ר הונא א"ר, כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי- ק', הרי בתנאי צריך לכפול תנאו, וכאן לא כפל. וכ' הרשב"א דיש מדקדקין מכאן דהאומר ע"מ אי"צ תנאי כפול והן קודם ללאו, וכו', וכדעת הרי"ף בגיטין. וכ' הרא"ש (ט) "ואע"פ שלא הזכיר שום תנאי, דיינינן לי' כאילו התנה וכפלי' לתנאי". ופי' הק"נ (ב) דמעשיו מוכיחין עליו, ולכן אי"צ להתנות בפירוש [ועל דרך מש"כ תוס' לעיל (ז:ו) במתנה ע"מ להחזיר].
וע"ע באבני מלואים (כ"ט, י"ד) שתי' באו"א, דמה דצריך למשפטי ב"ג וב"ר, היינו רק היכא דמבטל המעשה ע"י התנאי, אבל כאן, אי"ז תנאי, אלא אמירת "ע"מ" מחייבו להשלים לה שאר המעות, ולזה אי"צ משפטי תנאים. והוי כמו מי שקונה שדה בפרוטה ע"מ לשלם השאר, אי"ז תנאי, דאם אינו עושה כן מבטל המקח, אלא התחייבות, ויכול לירד לנכסיו ולגבות חובו. ותמה החזון איש (אה"ע מ"ו, ז'), א"כ מה ענין זה לכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו, הרי מה שזה מהני מעכשיו, היינו משום דעשה מעשה קידושין גמור, ומחייב עצמו לשלם מעות עלי', ואי"ז ענין לכל האומר ע"מ וכו'.

שהוא דוקא אם אומר אמרו סתם, אבל אם מסיים לאיזה פלוני, שפיר מהני אומר אמרו, דהוי כמינוי שלא בפניו. ואפי' אם בכה"ג פסול, אולי זהו רק בגט, דבעינן לשמה, אבל לא בקבלת קידושין. עוד כ' דכיון דאמרי' דבמתנה שליח עושה שליח, ומשום דזכין לאדם שלא בפניו, א"כ י"ל דה"נ, כיון דעיקר הקידושין נתרצית האשה בעצמה, אלא שהכסף ניתן לה ע"י שלוחה, בזה שפיר מהני ע"י שליח שלוחה, אולם סיים בצ"ע.

(ג) **תנם ע"ג סלע, אינה מקודשת- ומה דלא מהני מדין ערב, לפי רש"י י"ל כפשוטו, משום דהיא לא אמרה מעיקרא, וכמש"כ רש"י לעיל** [ונבאמת לשי' רש"י יש לע' בהא דאמרי' בהא דצידד הגמ' דאולי תנא לאבא ולאביך מהני, משום דאימא במתנה יחבית' ניהלייהו, ומה בכך דהי' רוצה ליתן להם במתנה, הא סכ"ס איך מהני מדין ערב, הא לא אמרה כלום מעיקרא, וצ"ע]. **והרמב"ן כ' דמה שאינה מקודשת מדין ערב כאן, היינו משום שלא הוציא ממון על פיה, שיכול ליטול ממונו מהסלע וליזיל. אבל אם אמרה לו תנהו לי, אז כיון שהוציא ממון על פיה, שפיר תהי' מקודשת מדין ערב. אולם ע' ברשב"א שהק' ע"ז, דא"כ בכלב רץ אחריה, למה צריך לההיא הנאה דהצלה, תיפוק לי' מדין ערב. ולכן כ' דכל הדין ערב הוא היכא שאמרה ליתן לבן דעת, שהיא מתקדשת מדין ערב "כאילו קבלתו היא" [ע' בדברינו ב"ד ז], ומה דמקודשת בכלב שלה, היינו מדין משתרשי.**

(ד) **אם הי' סלע שלה, מקודשת- פרש"י, משום קנין חצר. והק' תוס', א"כ מהו שאלת הגמ' בחצר של שניהם, הרי ודאי לא מהני זה מדין קנין חצר, ולכן פי' תוס' דהנדון כאן הוא משום סמיכות דעת, דבסלע שלה סומכת דעת, ושאלת הגמ' הוא לענין סלע של שניהם** [וצ"ע כוונתו, סכ"ס איך קנאה בחצר של שניהם, ואולי ס"ל כהריטב"א, דכאן מיירי מדין ערב, אלא דהריטב"א ביאר דשאלת הגמ' בסלע של שניהם הוא בכוונתה, האם רק מרחה לי' או לא, ואולי תוס' ס"ל דאם היא סומכת דעת שתהי' יכולה ללקחה, י"ל דאינה מרחה לי'. ואולי ס"ל כמש"כ הרא"ש (י"ב), דמיירי אפי' בורק מנה לתוך חיקה, והרא"ש ג"כ ביאר דהמשך על דרך הריטב"א, וגם י"ל דס"ל לתוס' דתלוי בסמיכות דעת, וצ"ע]. **ובישוב פרש"י, כ' הר"ן (ד: בדפיו) דכיון דרוצה הבעל לקדשה, אקנויי אקני לה מקום באותו סלע, וספק הגמ' הוא אם כוונתה רק לדחותו או לא. והק' המחנ"א (קנין חצר ו'), במה קנאה זכות בחצרו, הא לא עשתה מעשה קנין. וחי', דכיון דיש לכ"א מהם רשות בחצר**

בין מתנה לקידושין, דאין המשכון יכול לשעבד שיעבוד חדשה, אלא רק היכא שכבר נתחייב בדבר, יכול אדם לשעבד נכסיו לחיוב זה. וא"כ, כאן, שלא הי' חיוב מקודם, שפיר אמרי' דכיון דמנה אין כאן, משכון ג"כ אין כאן. וכ' הק"נ (ה') דכן הוא דעת הראב"ד וכן הוא דעת רש"י כאן, וכ' תוס' ס"ל כהי"מ.

(י) **התם במשכון דאחרים וכדר' יצחק- הק' תוס', הא ר' יצחק מיירי במשכון שלא בשעת הלואה, וכאן משמע שהוא בשעת הלואה, ותי' דכיון דלר"י קונה שלא בשעת הלואה קנין גמור, א"כ י"ל דגם בשעת הלואה אלים שעבודי' לחשבו ממון לקדש אשה. וע' בר"ן בגיטין (יט: בדפיו) שכ' דמה דאמרי' "אימור דאמר ר' יצחק שלא בשעת הלואה בשעת הלואה מי אמר" לאו דוקא, דקושטא דמילתא הוא דאפי' במשכון בשעת הלואה נמי אמר.**

(יא) **נטלתו וזרקתו לים... אינה מקודשת- הק' המקנה, במאי עסקי', אם נטלה ממנו מרצונה, א"כ כבר היא מקודשת, ומה מהני דאח"כ זרקתו לים (הא אפי' חזרה תכ"ד לא מהני בקידושין). ותי' דע"כ מיירי דתחבה בידה בחזקה, ובכה"ג אם זרקתו לים אינה מקודשת (וכ' להוכיח מכאן דאם תחבה בידה והיא לא זרקתו דבכה"ג מקודשת). ובקהלת יעקב (להנתיבות, ל', ז') כ' דיכולין לומר דהוכיח סופו על תחלתו (ואפי' אחר כדי דבור), וכיון שלא אמרה כלום, וזרקתו לים, ע"כ מעולם לא הי' כוונתה לקידושין.**

(יב) **על מנת שיקבלום לי מקודשת- פרש"י (ד"ה סמכה) "וכי מקבל להו הוה שלוחה ומקדשה". ויש להעיר, הרי היא לא מנתה אותם להיות שלוחה. וכ' התורי"ד דאין לומר דהיא אמרה להמקדש לומר להם להיות שלוחה לקבלה, דמילי לא מימסרן לשליח, ולכן הוא כ' ד"כיון דאמרה תנם לאבא ולאביך, כאילו נתנתם בידה", וצ"ע כוונתו בזה. וכ' האבנ"מ (ל', י') דזהו התורי"ד לשיטתו, דכשאמרה לו ליתן הקידושין באיזה מקום הו"ל כאילו נתנו לידה, וכ' האבנ"מ דשי' זו דעת יחיד הוא ואינו מובן. והוא כ' לתרץ דמה שפוסלין אומר אמרו, י"ל**

לאישתמושי בי', בדיבור בלבד יכול להקנותו לענין שאלה". ועוד תי', דרק היכא דהחפץ כבר הי' בחצר של השותפין אין שייך לקנותו, אבל כל שהביא עכשיו חפץ והניחו בחצר השותפות כדי שיקנה חבירו, י"ל דקנה.

טו) **כלב רץ אחריה מהו, בההוא הנאה... או דלמא וכו'** - מהו הספק, כ' הריטב"א "מי אמרי' הרי הוא ככלב שלה, ונחת' לקידושין ולא לתשלומי, או דלמא דאמרה לי' מדאורייתא מחייבת לאצולי, פי', על דעת להשתלם ולא לאבד ממונו בחנם", ולפ"ז שאלת הגמ' הוא בדעת האשה. אולם ע' באבני מלואים (כ"ז, י"ח) דביאר דספק זה הוא ספיקא דדינא, האם אמרי' שיש בזה תורת כסף, או דלמא כיון שמחוייב להצילה אין לזה תורת כסף [וצ"ע הצדדים בזה].

טז) **כי היכי דמחייבת בי' אנא הכי מחייבת בי' את- הק' הר"ן (ד: בדפיו), למה הוי סברא זו פשוט להגמ', אף דלענין לאצולה נפשה הי' מסופק בסברא דומה לזה. ותי' "אפי' הכי מספקא לן משום דאיפשר דהצלה דגופה חשיבא לה טובא וגמרה ומקניא נפשה". וע' באילת השחר שכ' דלפי פי' הריטב"א בביאור הגמ' דכלב רץ, יש ליישב קו' הר"ן בפשיטות, ע"ש ואכ"מ.**